

עין משפט‏
גזר מצוה

קנה א מיי פביג מהל' מלה וזה הל' א סמג עשין דל טושיע ח"מ פי' מנ ספק וז' קנה ב מיי שם גל ב טושיע שם ספי' וכן יני': קנה ג מיי שם פי"ח הל' א סמג עשין דל טושיע ח"מ פי' קדי ספק ודמי קדי ספקי' ופי' קדי ספקי' ב: קנה ד מיי שם פי"ב הל' ד ופי"א הל' א סמג שם טושיע ח"מ פי' קד ספקי' וז' קנה ה מיי שם פי"א הלכה א סמג עשין דל טושיע ח"מ פי' קטו ספקי' א:

מוסף תוספות

א. [ו]פרקינן להאי אוקימנא דהאי מלוה על פה וכו' הכי קאמר דהא לרב ושמאל' כיוון דאקנה לא משתבדי, לרב ושמאל' אין שם מצוה... שלא אמרו מצוה אלא במלוה בשטר. רע"ט. ב. [ו]אי גבי ביה מבני חיי אמאי יצטוו ימיתו עד שיבנה ביה קודם. גימ' עכ מתי' א שטר. ג. [ו]במשמע לישנא דאין גובה לא את הקרן ולא את הריבית דמשמע דאין גובה כלל. כ"ק ב: מתי' טע. הדריק משמע דאין גובה קרן דומיא דרבי' גימ' עכ. מתי' א שטר. ד. שם עליו נשך ונכר בלא תשיכון קמי' כ"ק ב: [ו]ותמה לרבינו יצחק מה שומא בה כאן ומה מקת עדות[ו]ללוה והלא יאגוב ב"ד הרבית ע"י שטרו זה כיון שניכר בחובו רבית. שם מתי' א דמשע. ה. [נעד ו"ל דהכא אינו מפסידן] אלא השטר לא ממנו וי"ל דאיידי כגון שאין לו למוכר נכסים אחרים אלא משועבדים ולכן טורף הימנו המשועבדים ולכשיחזור ויקנה נכסים בני חורין יחזור זה לוקח ויטורף מבני חרי א ופי' דאיקני קנה ומכר משתעבד ב משתעבד ככר לוקח גימ' כל שעבודו אי"י כגון שעשאו ליה למלוה קרקע זה אפומיקן דהשמה לא מני למימר ליה הנחמי לך מקום לגבות ממנוי: ח. [ו]א"י תמצי דומר משתעבד לזה ולזה ב'. וה"נ הוה מני למיבני. היכל דלמר דאיקני ולא מכר והוריש ליה ולוה ופי' תמנא לומר דאיקני קנה ומכר לא משתעבד ב אלא מדסליק מיניה נקט צע"א: מאי גובה דקתני גמי חצי שבה. נמר הכי גרסינן ככל הספרים ישינס שלחו מתם בן שלום כו' עד סוף הסוגיא לאו יורשי האב אחי א הכן כו' ואחר כך משנה דנפל הצית עליו ועל אמו וגמרא דליה ואחר כך צעו מיניה מרצ ששת בן מהו שירש את אמו בנצב וכן הגירסא בפירוש רבינו חננאל וכן גרס רבינו תם וכן הגירסא לפי דברי דגמרא דשלחו מתם שייכא על המשנה דנפל הצית עליו ושל אחר דמייית עלה ההיא משנה דנפסו וגמרא דצעו מיניה מרצ ששת היא שייכא על משנה דנפל הצית עליו ועל אמו דמייית לה עלה אבל בספרים שלנו גרסינן ההיא דשלחו מתם על משנת נפל הצית עליו ועל אמו כמו שפירש רבינו שמואל והוא פי' א גר' ר"ח נראה לו יותר וכן גרס רבינו תם: נפל

רבינו גרשום

הלואה אבל דאיקני לא: אלא הא מני. מחני' דמשמ' דאיקני קנה בעל חוב ומצוה לפרוע חובת אביהן: ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא לא לעולם. כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאיקני קנה והוריש א משתעבד אי לא. המוקדמין. שנכתבו קודם הלואה: פסולין. דאחי למיטורף לקוחות שלא

כדון: והמאחרין כשרין. ודאמי

מיהו למ"ד אין גובה אע"ג דמזוה לפרוע מדידהו אין כופין כדמוכח בזהכותב (כמוצות דף פו.)^א אבל כי שצק להון אחריות נכסים אע"פ דפריעת צע"ח מזוה כופין כדמוכח ככל מקום דמוקקין לימומים גדולים

(א) והיכא דלמרי לא ניחא לן למעבד מזוה אמרינן בכתובות (סז) דמכין אוחו עד שתלם נפשו כמו צמלות עשה כגון עשה סוכה ועשה לולב: **המוקדמים** פסוים. אומר ר"י דפסולים הוו לגמרי דאפי' מבני חרי לא גבי אע"פ שלוח מודה ורואי מדקלאר ריש לקיש באזוהו נשך (ג"מ דף עב. עכ. ושם ד"ה שטר) דהך משנה מתוקמא כר' מאיר דלמר שטר שיש בו רצית קונסין א ואין גובה בו לא את הקרן ולא את הרצית היינו אפי' ליה מודה ופי' מבני חרי לא גבי התם דהא תניא בתוספתא (פי'ה דצ"מ) המוליא שטר חוב שיש בו רצית יקרענו^א בלא צ"ד יקרעוהו והדר מני הך משנה א דהכא משמע פסולים לגמרי^א אך י"ל דשאני התם דמשעת כתיבה הוה דעבד ליה שומא^א אבל הכא לא עבד ליה שומא וכי האי גוונא דחי בצרק המנמי את הכד (ב"ק דף ב: ושם)^א מיהו לישנא דפסולין משמע פסולין לגמרי שלא לגבות מבני חרי: **גובה** את חקרן מנכבים משועבדי' ושבה מבני חורין. וא"ת כיון שיש לו נכסים ללוה^א שיגבה ממנו הלווקא א"כ לא יקח דנצל חוב ממנו לימא ליה לוקח מקום הנחמי לך לגבות ממנו^א וי"ל דאיידי כגון שאין לו למוכר נכסים אחרים אלא משועבדים ולכן טורף הימנו המשועבדים ולכשיחזור ויקנה נכסים בני חורין יחזור זה לוקח ויטורף מבני חרי א ופי' דאיקני קנה ומכר משתעבד ב משתעבד ככר לוקח גימ' כל שעבודו אי"י כ"ל כגון שעשאו ליה למלוה קרקע זה אפומיקן דהשמה לא מני למימר ליה הנחמי לך מקום לגבות ממנוי: ח. [ו]א"י תמצי דומר משתעבד לזה ולזה ב'. וה"נ הוה

מני למיבני. היכל דלמר דאיקני ולא מכר והוריש ליה ולוה ופי' תמנא לומר דאיקני קנה ומכר לא משתעבד ב אלא מדסליק מיניה נקט צע"א: **מאי** גובה דקתני גמי חצי שבה. נמר הכי גרסינן ככל הספרים ישינס שלחו מתם בן שלום כו' עד סוף הסוגיא לאו יורשי האב אחי א הכן כו' ואחר כך משנה דנפל הצית עליו ועל אמו וגמרא דליה ואחר כך צעו מיניה מרצ ששת בן מהו שירש את אמו בנצב וכן הגירסא בפירוש רבינו חננאל וכן גרס רבינו תם וכן הגירסא לפי דברי דגמרא דשלחו מתם שייכא על המשנה דנפל הצית עליו ושל אחר דמייית עלה ההיא משנה דנפסו וגמרא דצעו מיניה מרצ ששת היא שייכא על משנה דנפל הצית עליו ועל אמו דמייית לה עלה אבל בספרים שלנו גרסינן ההיא דשלחו מתם על משנת נפל הצית עליו ועל אמו כמו שפירש רבינו שמואל והוא פי' א גר' ר"ח נראה לו יותר וכן גרס רבינו תם: נפל

הלואה: ואס"ל כו'. צע"א בצפי נפשה היא: הא לא קנה. וליכא למיבני. היכל דלמר דאיקני ולא מכר והוריש ליה ולוה ופי' תמנא לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד. ליה וכתב למלוה שעבדא לך כל נכסי דקנאי ודאיקני וחזר ולוה ממחר וככתב לו כמו שכתב לו לראשון ואח"כ קנה נכסים ומכרן או שמת והורישם ליורשים וצא"י שיהיו נכסים לערוף אותן הנכסים הדין עמ מי לקמא משתעבד שהרי כתוב בשטר מוקדם או לצתרא משתעבד דלא אלים דאיקני לתפוס עד שיצואו הנכסים צעולם וכי קנה הני נכסים אחר כי הא הדר ביה מקמא ויקנה בתרא: יתלוקו. כל אחד לפי מעותיו דצבת אחת נשתעבדו להם שהרי אחר ב' ההלוואות קנאה וצאוהה העת שקנאה מיד נשתעבדו לשניהן שאין קדימה לאחד מהן: **מהדורא בתרא**. כשחזר לימודו פעם שניה נמנא בתשובת רב האי. ובפר"ח רב אשי חיה ששים שנה ונכל שנה מחזר לימודו בשני חדשי הכלה ניסן ומשרי ולכשהגיעו שלשים שנה סיים כל לימודו וכן עשה בשלשים שנים אחרונים ומהדורא קמא היינו שלשים שנים ראשונים ומהדורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים: ואם איפא ח'י' צבה מיבני ליה. שכיון שמכר הלוח שדהו ונכלו לו אחריות עליו ואחרי כן השצינן הלווקח נמנא המלוה והלווקח שניהן נושין בלוה ונמנא השבח קני ללוה אחר שעבוד שניהן למלוה וצחוהו וללווקח כספק משתעבד ופליקן השבח כדין ליה ולוה וחזר וקנה הלכך אין למלוה ככל מקום אלא חצי השבח: ומשני **מאי גובה מני** (ו) **חצי שבה**. ושינויא דסמכא הוה. מהא שעמינן דלא דלמר שמואל בשנים אוחזין (ב"מ דף יד:) צבול חוב גובה את השבח לא כצירא לן כוותיה אלא גובה חצי שבה וכן הלכה. ואי קשיא דהכא צעי שמואל דאיקני מהו והתם קאמר צעל חוב גובה את השבח דהיינו דאיקני איכא למימר דאליבא דר' מאיר קאמר אי גמי מיבני לן לרצנן מאי ואיהו פשיט מנפשיה דאיקני קנה וסבירא דנפשיה קאלמר: ממני'

בני חורין. ולא ממשועבדים מפני תקון העולם. דאין הלקוחות יכולן להזהר בדבר שאין לו קצבה. כגון אחריות השבח והפירות, דנשלמא תקנן מזהרין להניח מקום לגבות ממנו ואי לא מזהיר לפסידו אנפשיהו (ב"מ עב.).

מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

אלא הא מני ר"מ כו'. וכי מיבני לן לרצנן הוה דמיבניא לן כדלמרין לעיל: **המוקדמים**. שנכתבו ציוס ט"ו צניסן וכתב בתוך השטר באחד צניסן: **פסולין**. דלחי למיטרף לקוחות של ט"ו ימים ראשונים צניסן שלא כדין שהרי ההלואה היתה בט"ו צניסן והוה יטורף לקוחות

דט"ו קודם. ומיהו אם ההלואה היתה באחד צניסן צפני עדים וקנו מידו להשתעבד נכסי לוח למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו צניסן וכתבו בו באחד צניסן כי האי מוקדם כבר כדלמר להו רבה בר שילא להנך דכתבי אקנייתא אי ידיעיתו ההוה יומא דלחקיתו בו לחיי ואי לא כתיבו יומא דקיימימיו ביה לקמן בגט פשוט (דף קעב.): **המוקדמין** **פסולין**. דפרישית שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו אי"נ שנכתב השטר באחד צניסן וכן כתוב בו באחד צניסן לוח פלוני משפוחי והוה לא לוח ממנו כלום עד ט"ו צניסן גם זה מוקדם ופסול שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלואה ואילך ודלא כאצ"י דלמר עדיו בתחומיו וכן לו בשנים אוחזין (ב"מ דף יג.): **והמאחרים כשרין**. לוח צניסן ולא נכתב עד תשרי אי גמי כתצוהו ציוס שלוח אף ליחר הזמן צמון השטר וכתב בו בתשרי כשרין כשנפס חלש השעבוד עד תשרי ולא יטורף לקוחות אלא מתשרי ואילך: **מאחרין אמאי כשרין**. כשלוה צניסן ונכתב בתשרי והאל שמה קנה זה א אלו נכסים צין ניסן לתשרי ולא אשתעבדו למלוה דהא דאיקני הוה בשעת הלואה והטורף יצא לערוף כשרים ואילך שלא כדין מן הלקוחות שקנו מן הלוח נכסים הקניינו לו מניסן ועד תשרי אלא שמע מינה דאיקני משתעבד והלכך מאחרים כשרים דליכא למיחש להכי: **הא מני ר"מ היא**. והלכך מאחרים כשרין שאם כתב בתוך השטר שום אחריות א ככתב דקנאי ודעמיד אלא למימני שאין כותבין אחריות לחלצין

וליכא למיחש למידי וגם אם לא נכתב בו אחריות ליכא למיחש כלל דהא לר' מאיר לא טריף ממשעבדי בשנים אוחזין (ב"מ ג.) ומיהו אם כתב צבו דקנאי ולא כתיב צבו דלחקי צהא ודאי מודה ר' מאיר דמאחרין פסולין כקושיין דלעיל דלמא אחי למטרף קרקעות שקנה צין זמן הלואה לזמן כתיבה השטר שלא כדין מיהו לא שריחא מילתא לכתוב אחריות לחלצין והלכך לא חש לאקשויי טפי: **לשבח קרקעות יוצא**. במס' גיטין (דף מח:) תנן אין מוליאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון והאשם והצונות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והשמת מפרש לשבח קרקעות כיצד ובשנים אוחזין (ב"מ ד:) מיתניא הרי שגול שדה מחצירו כו' ומשני לא תרזוי קא מתרמא ליה תריך גמי בצעל חוב וכדמתרמא התם מיתניא הכא: **וצא צעל חוב וטרפא**. כשהיא משוּבחת ציצול ותרישא חזרעיה: **כשסוף גובה**. הלווקח מן המוכר: **צעל חוב שבה מנא ליה**. והלא זה השבח הלווקח שלקח שדה זו אחר הלואת המלוה השביחו ודאיקני קרינא ביה בשעת הלואה ופסול פסולין (מנהורין ב.).

שטרי חוב המוקדמין. לכתב קודם המלוה (מנהורין ב.).

לכתב פסולין. לפי שצ"ה לערוף לקוחות שגדל מן הלוח משתעבד, וצ"ה כדין הוה, שגרי קדמה מבייה להלואה ובשטר מעיד שהלואה קדמה, לפיכך קנסיחו לגבותה בו ולא יטורף אפילו זמןן המלוה ואינו אלא ממלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים (ר"ה ב' ובעי"ז ב"ש עב.) וקמטין היתרא אלו ליטורא ופסול אפילו זמןן שני שטרי חוב. והמאחרין. שטרי עדים ואמרינן אלו יודעים בתולה ו עקדתה לזמן הכתוב כאן, כשרין. דעמולותא היא, דקא מחיל לשעבודא עד השתא משועבדין. טורף לקוחות (שם). גובה את הקרן מנכסים משועבדין. טורף לקוחות שלקחו אחריו מפני שהאחריות נכתב בשטר מסיכרו קודם לקחו, ואת השבח מנכסין

מסורת הש"ס

א) ב"מ יז. עכ. סנהדרין דף ק. ל. ב"ב דף ב. ח. שבועות פ"י מ"ה. לקמן דף קע"א: ב) ב"מ יד: ע"ש דף קע"ג. ג) גי' רש"א ואפי' כתב לו דאיקני וקנה ומכר ומשתעבד כבר לקח בצע"ח, ונתי' היטב מוס' ב"מ יד: ד"ה תריך וכו' מה שהניחו סוגיא דהכא בקדושין.

הגהות הב"ח

א) גבי לקמא משתעבד או לכתב. גי"צ וקשה מאי קא מיבעיא ליה פשוטא דלקמא משתעבד דלי לכתב מאחרין אמאי כשרין וי"ל דלא ויחשול חסדן: ב) רשכ"ב ד"ה מאחרין אמאי וכו' שמה קנה זה הדרה אלו נכסים וכו' שקנו מן הלוח הני נכסים: ג) ר"ה הא מני וכו' שום אחריות כך כתב: ד) ר"ה ומשני מאי גובה מני דקתני חצי: (ה) הריס' ד"ה הדרה אלו נכסים וכו' ודיינו אפילו גדולים וכדאמרין בכתובות לא יחיל לי למיבעד מלוא מאי ואמרין לכתב אותו: ו) ר"ה הוקדמים וכו' קונסין אותו ואין גובה וכו' ודיינו אפילו וכו' לא גבי דהא מנא כ"ל ויחשול התם נמחק: ז) בא"ד ומכר מנא חצי גובה ויחשול דבשעל חוב על הלווקח אי גמי יס לומר כ"ל וי"צ פי' חצי' דאיקני קנה ואין למיבעד ל"ק מדי אלא אפי' חצי' דאיקני קנה ומכר משתעבד גמי ל"ק דלכא למימר דמתחא דבשעת שולא לא היה לו שום קרקע ואלא משעבדו) אם כן כבר הלך כל שעבודו דבע"ח על אותו הקרקע וצ"ח לא מלי להחזיקו לטרוף משעבדי' דמתחא ואין להקשות אמאי לא פירשו התוס' דלכאשר שטרף בע"ח קרקע מן הלווקח קנה המוכר קרקעות ומכרן דלכא למימר דל"כ גם השבח יצאה מהנהו משעבדי דגם השבח היה קנוי מין שכבר טרף הבע"ח קודם שלקח זה הקרקע וכן פירשו התוס' להדיא בפ"ק דצ"מ דף י"ד ע"ש שלא הוציאו כי אם דמיירי שעשאו דלמא ואלו ס"ל תיזון היראשן דתוס' דהכא: (ז) ר"ה אם מתני' לומר וכו' וה"נ הוה מלי למינעי אפילו אם תמצני לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד ויהיה דאמר דאיקני ויהיה וזהו חזרו וקנה לוח מכר והוריש אלא דמסלקת מיניה נקט צע"א כ"ל: (ח) ר"ה מלי וכו' לא יורשי האב חזרי כי ואחרי' כ"ל ויתקם הכן נמחק: (צ) בא"ד פירוש דגורס ר"ח:

מוסף רש"י

שטרי חוב המוקדמין. לכתב קודם המלוה (מנהורין ב.).

לכתב פסולין. לפי שצ"ה לערוף לקוחות שגדל מן הלוח משתעבד, וצ"ה כדין הוה, שגרי קדמה מבייה להלואה ובשטר מעיד שהלואה קדמה, לפיכך קנסיחו לגבותה בו ולא יטורף אפילו זמןן המלוה ואינו אלא ממלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים (ר"ה ב' ובעי"ז ב"ש עב.) וקמטין היתרא אלו ליטורא ופסול אפילו זמןן שני שטרי חוב. והמאחרין. שטרי עדים ואמרינן אלו יודעים בתולה ו עקדתה לזמן הכתוב כאן, כשרין. דעמולותא היא, דקא מחיל לשעבודא עד השתא משועבדין. טורף לקוחות (שם). גובה את הקרן מנכסים משועבדין. טורף לקוחות שלקחו אחריו מפני שהאחריות נכתב בשטר מסיכרו קודם לקחו, ואת השבח מנכסין

א) נראה דל"ל השדה והשבח שששתעבד לו דאיקני הוה דהיינו וכו'